

A close-up, profile view of a woman wearing a white headscarf and a white dress with lace trim on the sleeves. She is holding a bright red ceramic teapot with both hands. The background is a dark, textured green.

JEANINE
DE VRIES

De
vroedvrouw
van de
Groenburgwal

Roman

Jeanine de Vries

De vroedvrouw
van de
Groenburgwal

Roman

Uitgeverij Mozaïek – Utrecht

Als hij het mes in de buik steekt, stokt het geroezemoes in de zaal. Eefje had weggekeken toen de vroedmeester de schaamte van de vrouw had ontbloot, maar nu schuift ze naar voren op de bank en leunt over de balustrade om goed te kunnen zien hoe het mes soepel door de huidlagen heen glijdt. De draaibare ontleedtafel staat midden in de ruimte, Frederik Ruysch ernaast. Al bijna dertig jaar is hij stadsvroedmeester van Amsterdam. Hij is lang en heeft een smal gezicht en een rechte neus. Om hem heen zitten de mensen op houten tribunes. Het Theatrum Anatomicum in de Waag op de Nieuwmarkt is maar een paar jaar oud en ruikt nog nieuw. Het had de stad Amsterdam tienduizend guldens gekost, een bedrag dat haar hoofd deed tolleren.

‘Zoals jullie weten, zit hier de lijfmoeder,’ wijst Ruysch. Hij buigt zich over de vrouw en zet nog een incisie. ‘Ik heb mij laten vertellen dat deze vrouw drie kinderen heeft gebaard, waarvan een kort na de geboorte is overleden en de andere twee later zijn gestorven.’

Het dak is een achthoekige koepel. In het midden hangt een grote kroonluchter en hier en daar staan geurige kaarsen die naarstig hun best doen de stank van de dood te verjagen. Ruysch haalt zijn lijken uit het Sint-Pietersgasthuis, waar de arme mensen van de stad verpleegd worden, die meestal geen familie hebben die hun lichaam wil begraven. Het gebeurt niet vaak dat er lijken worden vrijgegeven voor anatomische lessen, dus ook al wilde moeder dat ze vandaag thuisbleef om het linnengoed te verstellen, ze móest hierbij zijn.

Het licht dat door de bovenste ramen valt, schijnt op de ontleedtafel. Ze houdt zich vast aan de balustrade en kijkt ingespannen toe hoe Ruysch de lijfmoeder uit de vrouw verwijdert. Voor haar zit een oudere vrouw, die waarschijnlijk niet meer verplicht de lessen hoeft te volgen. Ze zit er elke keer en houdt zich vaak afzijdig van de andere vroedvrouwen in de zaal. Het zijn vrouwen in alle leeftijden, sommige zijn al jaren vroedvrouw, andere, zoals Eefje, zijn nog in opleiding. Vooraan zitten de notabelen, mannen met gewichtige titels, gepoederde pruiken en zilveren gespen op hun schoenen. Achteraan heeft het gewone volk, dat moet betalen om binnen te komen, een plekje gevonden.

De vroedmeester houdt de lijfmoeder in zijn hand. Ze had verwacht dat die groter zou zijn. ‘Als het kind groeit, groeit de lijfmoeder mee,’ legt hij uit. Zijn stem galmt monotoon maar duidelijk door de ruimte. Hij legt uit dat de lijfmoeder na de geboorte weer krimpt tot het formaat dat hij in zijn handen heeft. Dan krijgt zijn stem een scherpe rand: ‘Het is dus niet nodig om de kraamvrouw meteen na de geboorte in de benen te helpen en haar te laten stampen en haar handen tot vuisten te ballen. Sommige vroedvrouwen beweren dat alleen zo de lijfmoeder terug op zijn plek komt, maar het heeft er geen enkele invloed op. Sterker nog, je laat de kraamvrouw onnodig lijden.’

Ze had weleens meegemaakt dat een vrouw na de bevalling buiten bewustzijn raakte terwijl de buurvrouwen er bij haar op aandrongen te springen en haar vuisten te ballen. Moeder herhaalt het ritueel ook altijd als er buurvrouwen bij zijn om hen tevreden te houden zodat ze haar een volgende keer weer vragen. Als een geboorte verkeerd gaat, krijgt de vroedvrouw vaak de schuld en dat gebeurt vaker als zij de oude rituelen niet heeft nagevolgd.

Als de anatomieles is afgelopen, staat de zon al laag en werpen de huizen lange schaduwen op de weg. Een enkele wolk snelt langs de hemel en de kou in de lucht fluistert dat de zomer op zijn einde is. Boven de gracht hangen de eerste mistflarden. Ze trekt haar mantel steviger om zich heen en aarzelt even. Eigenlijk moet ze naar huis, moeder helpen, maar ze wil niet naar de kleine, donkere kamer met de vochtige, aarden grond en moeder die vanuit haar stoel commentaar levert, een lange pijp in haar mondhoek. Ze hoopt dat Ruysch zo naar buiten komt, zodat ze hem nog kan vragen hoe streng de eisen voor het examen zijn.

Ze houdt van de bedrijvigheid voor de Waag, waar venters bezig zijn hun aardewerk, glas en porselein weer in te pakken. Ze lacht inwendig als een venter vol overgave een vrouw uitfoetert die te weinig biedt voor een porseleinen beker. Hij zwaait met zijn vuist: 'Heb je wel hersens in die kop van je?' De vrouw scheldt terug: 'Jij wilt je spul gewoon niet kwijt, bloedhond!' Als de venter aanstalten maakt om achter zijn kraam vandaan te komen, maakt de vrouw zich snel uit de voeten. Er klinkt gelach, iemand roept dat hij altijd al een vrek is geweest.

Ze stapt aan de kant als de rest van het publiek de Waag verlaat, laat haar blik over hun hoofden glijden, maar ontwaart de lange gestalte van Ruysch niet. Een jong meisje knikt naar haar, maar de meeste vrouwen passeren haar zonder iets te zeggen. Ze is het gewend. Moeder en zij komen niet uit een goede buurt en iedereen weet dat ze af en toe vrouwen bijstaan die in de hoerhuizen werken. Ze draalt nog even, maar als Ruysch nog steeds niet op komt dagen, trekt ze de kap van haar mantel over haar hoofd en loopt over het plein richting haar huis.

'Hé Eefje!' Caetje pakt haar bij de arm. Haar vriendin wijst naar de Waag en trekt een vies gezicht. 'Hoe was het?'

Ze glimlacht vals. 'Toen Ruysch een mes in haar buik zette...'

Caetje stompt zwakjes tegen haar arm. ‘Sst, ik wil het niet weten. Het lijkt me vreselijk, ik snap niet dat je dat zo interessant vindt.’

Ze wrijft overdreven over haar bovenarm, alsof Caetje haar pijn heeft gedaan. Haar vriendin reageert er niet op. Ze is bleek en heeft donkere kringen onder haar ogen. ‘Was je wat vergeten dat je hier nu nog rondloopt?’ vraagt Eefje.

‘Ik moest nog wat melk halen, Dirk wacht op mij en de jongens zijn bij hem, dus ik moet snel weer terug. Weet je al of je examen kunt doen als je nog niet getrouwd bent?’

Ze schudt haar hoofd. ‘Ruysch was te druk.’

Caetje staat stil. ‘Het zou mooi zijn als ze voor jou een uitzondering maken.’ In haar stem klinkt weinig overtuiging. ‘Maar als dat niet zo is...’ In haar ogen verschijnt een twinkeling. ‘Heb je gehoord dat die meid van Adriaan een ander heeft?’

Ze stompt Caetje tegen haar bovenarm.

Caetje trekt haar tegen zich aan. ‘Als jij met het broertje van Dirk trouwt, worden we zussen! En als matroos is hij toch vaak van huis, je merkt het niet eens als hij je man wordt. Hij is vaak wel drie maanden van huis.’

Adriaan is matroos op de Oostzeevaart, naar Danzig en Koningsbergen. De laatste keer dat ze hem had gezien, was hij stil en nors en vooral druk met die vriendin van hem. ‘Ik ga eerst Ruysch uitvragen.’

‘Je doet maar, ik ga snel naar huis. Morgen samen naar de markt?’ vraagt Caetje.

‘Als er geen verlossing tussenkomt, kom ik morgenvroeg bij je langs,’ belooft ze.

Even later daalt ze het trapje af naar de deur van haar woning. Moeder zit bij het raam, verstelwerk in haar handen. De aardewerken pijp in haar mondhoek wipt op en neer als ze geërgerd zegt: ‘Ben je daar eindelijk? Heb je je tijd weer zitten te verlummelen in de Waag?’ Ze reageert niet, hangt haar mantel aan de haak en moeder vervolgt:

‘Ik had gehoopt dat je eerder naar huis zou komen, die lessen kosten veel te veel tijd. Morgen ga je niet, dan moet je weer geld verdienen.’

Boven het vuur hangt een pan met melk en gerst. Alweer pap... Ze roert het door en probeert moeders stem te negeren als deze weer eens doorzaagt over dat de huurbaas ook betaald moet worden. Eefje heeft al eens gevraagd of ze geen geld kunnen lenen van iemand, maar toen was moeder alleen maar boos geworden. Ze heeft geen familie waar ze op terug kan vallen en ook al helpen de vrouwen in de buurt elkaar als het nodig is, ze hebben allemaal te weinig geld. Er valt nauwelijks zonlicht meer door het raam aan de weg en de hoeken van de kamer zijn donker. Moeder buigt zich naar het verdwijnende licht om het laatste restje op te vangen en praat maar door, zonder haar aan te kijken.

Eefje schraapt met de houten lepel over de bodem van de pan en voelt dat de gerst al iets is aangekoekt. Als ze de naam Marij hoort, spitst ze haar oren.

‘De zorg voor je zus was duur.’ Moeder gaat stug door met naaien. ‘Ik had geen geld meer voor brood en liep achter bij de huurbaas.’

Ze was erg jong toen Marij overleed. Heel vaag herinnert ze zich een gestalte in de bedstee. Blonde haren, gehoest. Ze stopt met roeren en luistert.

‘Weet je wat vrouwen doen om hun rekeningen te kunnen betalen? Vrouwen van mannen die op zee zitten?’

Zonder nadenken antwoordt ze: ‘Alles wat geld oplevert zeker?’

Eindelijk kijkt moeder haar aan. Ze pakt de pijp uit haar mond en zegt schor: ‘Ja, alles wat geld oplevert.’

Ze heeft de nachtklaars aangestoken en staat op het punt om uit haar rok te stappen als er hard op de deur wordt gebonsd. In de deuropening staat een jongen van een jaar

of tien. ‘U moet nu komen!’ Zijn stem slaat over.

Ze grist de mantel van de haak en wil hem aan moeder geven, maar die klimt in de bedstee en trekt de deken over zich heen. Na hun gesprek heeft moeder niets meer gezegd. Ze kijkt van de jongen naar moeder. Die opent haar mond, maar voor ze iets kan zeggen, gilt de jongen: ‘Mijn zus zei meteen!’

Eefje blijft verward staan. Normaal is moeder al de straat uit en moet degene die haar heeft geroepen achter haar aan rennen. De grauwe muren van de kamer komen op haar af. Vanzelf kijkt ze naar het kleine raam waardoor alleen het zwart van de gesloten luiken te zien is. Buiten klinkt geschreeuw en het geratel van de wachtlopers. Moeder zegt iets, maar ze verstaat het niet. ‘Wat?’

‘Jij moet deze keer gaan. God verhoede dat je het verpest.’

‘Wat hebt u gedaan?’ Ze heeft vast weer een kraamvrouw problemen bezorgd met haar verouderde inzichten. Ze heeft zin haar uit de bedstee te sleuren.

Moeder kijkt haar spottend aan. ‘Ga, je loopt toch al vier jaar mee? Je hoeft mij niet te roepen als er iets mis is.’

Als moeder zo’n toon aanslaat, is een gesprek zinloos. ‘Als het misgaat, is het uw schuld!’ snauwt ze, en ze slaat de mantel om haar schouders. Bekijk het ook maar. Ze pakt haar tas en vraagt aan de jongen: ‘Waarheen?’

Maar dan breekt het zweet haar uit. Ze heeft eerder in haar eentje verlossingen gedaan, maar dan was moeder altijd beschikbaar geweest. Voor ze de deur achter zich dichtslaat, hoort ze moeder nog roepen: ‘En zorg dat ze ons met munten betalen!’

Wat nou ‘ons’? Ze stampet de treden op naar de smalle weg voor hun huis. De straatlantaarns zijn niet aangestoken en de volle maan legt een blauw schijnsel over de weg. Aan weerskanten leunen de huizen tegen elkaar, hun luiken gesloten. De pothuizen, lage uitbouwjes aan de voorkant van

de panden waar ze overdag weleens boter of kaas haalt, zijn gesloten. De blote voeten van de jongen zijn al op de kas-seien, zijn huid is zwart uitgeslagen door het vuil. Er zit een gat bij zijn elleboog in zijn mouw en zijn broek is te kort. Achter hem aan haast ze zich in de richting van de brug naar de Zeedijk, waar een groot deel van hun klanten woont. Het is geen goede buurt om te wonen als je klanten wilt werven als vroedvrouw. De straat lijkt leeg, maar als ze langs een steeg holt, ziet ze donkere schaduwen bewegen. Langs de luiken van sommige huizen sijpelen muziekklinken. In de Ridderstaat zitten meerdere hoerhuizen, vaak maar een kelder of kamer groot, die allerlei onguur volk aantrekken. Verderop, bij de Waag, struinen de zeelui over straat.

De jongen holt en ze heeft moeite hem bij te houden. De tas bonkt tegen haar been. Hij kijkt achterom, vertraagt iets. 'Schiet toch op!'

'Rustig, ja,' zegt ze hijgend. Wat denkt dat brutale joch wel niet?

Buiten adem stormt ze achter de jongen aan een benedenwoning binnen. De gang is lang en donker. Ze hoort muziek, gelach en geschreeuw en het stinkt er naar verschaald bier en oud zweet. Een man met een openhangend wambuis drukt zich tegen de muur als ze langsrennen. Hij staart naar haar. In een flits ziet ze dat er een wit waas over een van zijn ogen ligt. Als ze aan het eind van de gang bij een kamer komen, draait de jongen zich om, pakt haar arm en sleept haar naar de bedstee. 'Hier.'

Ze kijkt hijgend om zich heen. Aan de lijn die dwars door de kamer gespannen is, hangen wat doeken te drogen. Een opzichtige, gele jurk met een lage hals hangt aan de muur. In dit kamertje heeft de vrouw haar werk gedaan en hier zal ze ook haar kind baren. Naast de bedstee met de kraamvrouw staat een blond meisje.

'Waar bleef je zo lang?' snibt het meisje, maar de jongen is alweer verdwenen.

Eefje opent haar tas, ietwat gerustgesteld nu ze weet dat hier niemand zal zijn die haar zal aangeven bij de schepenen als ze iets niet volgens de regels doet. Iedereen in dit huis heeft een hekel aan dienders en wachtlopers.

‘Kun je aan een stromatras komen?’ Ze heeft geen baarstoel en die zal hier ook wel niet zijn.

Zonder iets te zeggen opent het meisje een kist die tegen de muur staat. Even later ligt er iets wat voor een matras moet doorgaan op de grond.

‘Wil jij mij helpen?’

Het kind kijkt haar met grote ogen aan. Haar onderlip begint te trillen. Zo rustig mogelijk zegt Eefje: ‘Ik ben er nu.’

‘Het duurde zo lang voor u kwam,’ valt het meisje uit.

Na een korte blik op de kraamvrouw is ze met een stap bij het meisje. ‘Een verlossing is altijd spannend, maar heel vaak gaat het goed.’ Ze wil het kind geen onzin verkopen door te beweren dat ze niet bang hoeft te zijn. ‘Wil je helpen?’

Het meisje knikt en Eefje haalt een zakje kruiden uit haar tas. ‘Mooi. Ga naar de keuken, hang een pan met water boven het vuur en roer deze door het water.’ En tegen de vrouw in de bedstee zegt ze: ‘Kom, hier kan ik je beter helpen.’

De vrouw slaat haar benen over de rand, maar wordt dan overvallen door een wee. Ze houdt haar buik vast en blijft ineengedoken zitten. Eefje pakt haar bij de schouders en denkt aan hoe moeder altijd de maat van de ademhaling aangeeft. ‘Adem rustig in, heel diep, ja zo, en nu langzaam weer uitademen.’

2

Terwijl ze de vrouw helpt de weeën op te vangen, zwellen de geluiden in het pand aan. Vrolijke tonen dansen door de gang, het geroffel van houten muilen op de vloer. Af en toe komen er harde stemmen bovenuit. Het meisje is al even geleden naar de keuken gegaan, hopelijk komt ze zo terug. Eefje smeert haar hand in met boter en voelt hoever de vrouw is. De mond is nog niet ver genoeg. Koortsachtig probeert ze te bedenken wat ze moet doen. Als ze met moeder een geboorte doet, lijkt het altijd vanzelf te gaan.

Net als ze de vrouw weer heeft bedekt, klinkt het hees achter haar: ‘Wil het al vlotten?’ Op de drempel staat een grote dame met een rond gezicht. De barende vrouw drukt haar knieën tegen elkaar en draait haar rug naar de deur.

‘Nou?’ De dame stapt naar binnen en neemt de lucht van een ongewassen lichaam vermengd met een wolk geurwater met zich mee. Ze is Mien, de waardin van deze tent. Ze laat vaak moeder halen als een van haar meisjes verlost moet worden, zo heeft Eefje haar eerder ontmoet. Mien kijkt rond alsof alles haar toebehoort. De donkere satijnen jurk heeft een laag uitgesneden hals en zelfs in het schaarse licht is te zien dat het kledingstuk van kostbare stof is gemaakt. Eefjes blik wordt meteen naar haar borsten getrokken die door het strak ingeregen lijfje naar boven worden gedrukt. Mien zet haar handen in haar zij. De barende vrouw vangt zacht kreunend een volgende wee op.

‘Het gaat zoals het moet gaan, maar ik weet niet of dat zo blijft als u hier bent,’ zegt Eefje tegen de waardin.

‘Is dat zo?’ vraagt Mien hees. Om haar mond verschijnt een spottende glimlach.

‘Als ze op haar gemak is, gaat het beter.’

De waardin haalt haar neus op. ‘Waar is je moeder?’

Ze wil dat Mien weggaat, bij de laatste verlossing was ze steeds langsgesproken om poolshoogte te nemen, en antwoordt: ‘Die had andere dingen te doen.’

Mien kijkt haar indringend aan en Eefje voelt het zweet prikken onder haar oksels. Als de kraamvrouw zich schrap zet voor een volgende wee, gaat ze staan. ‘Het is beter als u vertrekt. Als het kind geboren is, zoek ik u wel weer op.’

De ogen van de waardin glijden over haar lichaam en ze onderdrukt de neiging haar armen voor haar borsten te slaan.

‘Hier was net een meisje, zij kan mij helpen zodat het sneller gaat.’ Ze zegt het vastberaden, alsof haar aanwezigheid invloed heeft op het verloop van de geboorte.

Mien knikt. ‘Ik stuur haar weer hierheen.’ Dan draait ze zich om, maar voor ze de deur uitgaat, bijt ze de jonge vrouw toe: ‘Ik verwacht je snel weer beneden, zo lever je geen geld op.’

Het zweet staat op haar rug als het kind eindelijk uit de vrouw glibbert. Het gewicht in haar handen, het warme lijfje, de armpjes die door de lucht zwaaien. Eefjes schouders ontspannen zich. Naast haar staat het meisje klaar met een doek en ze legt het kind in haar armen. Ze ontmoet haar blik, de glanzende ogen, en lacht naar haar. Zodra het kindje de stof op zijn huid voelt, vertrekt hij zijn gezicht en zet hij een keel op. Hij loopt rood aan en trapt met zijn beentjes. Zacht prevelt Eefje een dankgebed als ze ziet dat de baby ademt, dat zijn kleur goed is. ‘Het is goed gegaan, mede dankzij jou,’ zegt ze tegen het meisje.

Het meisje wil het kind aan de moeder geven, maar die draait haar hoofd weg.

‘Hij heeft je nodig,’ zegt Eefje kortaf tegen de vrouw, maar die houdt zich doof voor haar woorden.

Eefje kijkt over haar schouder of de waardin niet stiekem in de deuropening staat en vraagt dan met gedempte stem: ‘Weet je soms niet wie de vader is?’

De angstige blik van de jonge vrouw zegt genoeg.

‘Ben je getrouwd?’

Ze schudt haar hoofd. ‘Er is wel iemand.’

‘Kan hij de vader zijn?’

‘Nee,’ antwoordt ze zacht.

Ze zal moeten doorgeven dat de vader niet bekend is en zucht. Zij moet het melden, anders riskeert ze een boete.

Het kind slaakt weer een kreetje en ze ziet een huilbui aankomen. ‘Hier, jij zorgt voor dit kind,’ en weer probeert het meisje het jongetje aan de kraamvrouw te geven.

‘Misschien wil die iemand van jou wel met je trouwen. Als hij het kind erkent als het zijne, hoeft het niet als bastaard door het leven.’

Dan kijkt de vrouw Eefje aan. Aarzelend steekt de vrouw nu haar handen uit.

Zacht drukt ze het kindje tegen zich aan. Dan bedenkt Eefje dat ze is vergeten wat azijn te verwarmen om op de buik van de kraamvrouw te smeren zodat de nageboorte naar buiten komt. ‘Pers nog een keer voor de nageboorte, laatste keer.’ Hoopt ze. En tegen het meisje zegt ze: ‘Druk maar voorzichtig op haar buik, zachtjes.’

Als de nageboorte eruit is, bindt ze opgelucht de navelstreng af, pakt een scherp mes en snijdt hem door. ‘Hebben jullie hier een hond?’ vraagt ze aan het meisje. Het blonde kind kijkt haar met grote ogen aan. ‘Honden vreten dit zo op,’ verduidelijkt Eefje.

‘Moet ik er een halen?’

‘Nee,’ antwoordt ze snel. ‘Breng dit naar een beest en anders gooi je het maar in de gracht.’ Ze vouwt de nageboorte in een doek en geeft het aan het meisje dat het

aarzelend vastpakt. 'De doek wil ik terug.' Dan buigt ze zich weer naar de vrouw en helpt bij het aanleggen van het jongetje. Het gehuil verstomt.

Als ze in alle vroegte naar huis loopt, hangt er een grijs wolkendek boven de stad. Ze had geluk gehad dat ze niemand bij de geboorte had hoeven roepen en dat ze daar even kon slapen zodat ze niet in het holst van de nacht terug naar huis hoefde.

Bij de brug krijgt ze een duw tegen haar zij en ze kan maar net haar evenwicht bewaren. 'Hé!'

De jongen kijkt niet op of om, rent voor haar uit. Een kleine koets passeert haar. De twee grote wielen ratelen over de weg. Het paard briest als de man op de bok het beest dwingt de koets over de hoge brug te trekken. Het is drukker op straat dan anders. Aan het einde van de zomer zijn de welgestelden met riante buitenhuizen weer naar hun statige huizen getrokken en laten ze zich rondrijden in hun koetsen. Binnenkort begint de Grote Jaarmarkt met vrijmarkt en kermis ook weer en die trekt altijd een hoop vreemd volk aan.

Ze drukt zich tegen de muur als een voddenman met een kar passeert en slaat vervolgens een steeg in en ondanks dat ze maar een paar uur heeft geslapen, voelt ze zich uitgeruster dan anders. Ze heeft de bevalling alleen gedaan en het is goed gegaan. Het lijkt of haar voeten nauwelijks de kasseien raken.

Aan het eind van de steeg ligt de Waag. Op het plein ervoor hebben marktlui hun kramen al opgezet. Een koets houdt stil voor de Waag. Als ze Ruysch' koets herkent, begint ze bijna te hollen. Ze haalt hem in bij de deur. 'Doctor Ruysch, mag ik u wat vragen?'

Zijn donkere ogen worden spleetjes als hij haar monstert, alsof hij zijn geheugen afgraaft naar wie ze is. 'Goedemorgen...'

‘Ik ben Eefje, de dochter van Fijtje.’

Er verschijnt een rimpel boven zijn ogen.

‘Ik ben leerling-vroedvrouw.’ Ze vertikt het om de straat te noemen waar ze woont.

‘Jij bent al bijna klaar met de opleiding, is het niet?’

Een warm gevoel verspreidt zich door haar borst. Ze knikt verrast. ‘Dat klopt, doctor Ruysch. Ik vroeg me af hoe streng de voorwaarde is dat een leerling-vroedvrouw getrouwd moet zijn voordat ze examens mag afleggen.’

Ruysch kijkt over haar heen alsof hij niet kan wachten om de Waag binnen te gaan. Als hij aan zijn kin krabt, hoort ze een rappend geluid. ‘Die voorwaarde is erg belangrijk. Heb je iemand op het oog?’

‘Nee, doctor Ruysch,’ zegt ze zacht. Zweet prikt onder haar oksels.

‘Dat is spijtig, Eefje. Vroedvrouwen zijn vaak slachtoffer van kwaadsprekerij en al helemaal als ze ongehuwd zijn, vandaar dat die voorwaarde wordt gesteld. Wanneer heb je je vier praktijkjaren voldaan?’

‘In november, doctor Ruysch.’

‘En je hebt het minimale aantal verlossingen per jaar gehad?’

‘Ja, doctor Ruysch.’

Weer het gekrab over zijn kin. Dan kijkt hij haar strak aan. ‘Ik denk dat je het in je hebt om een goede vroedvrouw te worden, maar zonder huwelijk mag je geen examens afleggen.’ Hij is even stil, denkt na. ‘Ga nu niet overhaast te werk, Eefje. Kijk wel goed met wie je trouwt, zo’n verbintenis kan lang duren. Dat uithangbord komt er wel, daar heb ik vertrouwen in.’

Ze recht haar rug. ‘Maar doctor, ik werk volgens de laatste inzichten, alles wat ik hier leer...’ Ze gebaart naar de Waag. ‘Ik kan...’

‘Je moet getrouwd zijn, dat geldt voor alle leerlingen,’ onderbreekt hij haar. ‘Ik moet naar binnen.’

‘Maar...’ Ze loopt hem achterna naar de Waag.

‘Ik ga ervan uit dat jij er zo ook weer bij bent.’ Zijn stem klinkt vragend.

‘Jazeker, doctor Ruysch.’

‘Zo mag ik het horen.’ Dan verdwijnt hij door de deur.

Haar keel voelt dik en ze heeft moeite met slikken. Dat Ruysch denkt dat ze een goede vroedvrouw kan worden en daarbij wist dat ze al bijna klaar is met het praktijkdeel, maakt weinig goed. Ze had zo gehoopt dat hij voor haar een uitzondering zou maken.

Ze pakt haar tas over in haar andere hand en begint te lopen. Misschien is ze nog op tijd om met Caetje naar de markt te gaan. Naast haar klinkt brekend aardewerk en gevloek. Terwijl de meeste kooplieden nog bezig zijn hun kramen op te bouwen, neuzen de eerste klanten er al rond. De eerste zonnestralen breken door de grijze wolken. Ze kijkt naar de venters. Sommige zijn al grijs en missen wat tanden, andere zijn jonger dan zichzelf. Ze wil geen oude knar of een kerel die een uur in de wind stinkt of een die te veel zuipt, maar ongehuwde mannen van haar leeftijd zijn er niet veel in Amsterdam. Hij moet schoon zijn, een inkomen hebben en hij moet het goed vinden dat ze ’s nachts over straat moet om hulp te verlenen aan vrouwen in barensnood.

Bij een kraam met glas in allerlei soorten en maten staat een jongeman voorzichtig zijn waren uit te stallen. Een paar plukken donker haar piepen onder zijn muts uit. Donkere sproeten op zijn gezicht geven hem iets vrolijks. Als vanzelf lopen haar voeten naar hem toe. Ze neemt de tas weer over in haar andere hand en bekijkt geïnteresseerd zijn koopwaar. Als ze een glas in haar hand ronddraait, laten de zonnestralen het schitteren.

‘Doe je voorzichtig?’ klinkt het wantrouwend.

Ze kijkt in het gezicht van de jongeman en schat hem begin twintig, jonger dan zichzelf. ‘Tuurlijk, ik ben niet van plan voor een paar scherven te betalen.’

Plotseling wordt het glas uit haar handen gegrist en teruggezet op de kraam. Een schelle stem naast haar zegt: 'Alleen met je ogen kijken.'

Verbouwereerd kijkt ze naar de vrouw die alweer verdergaat met uitpakken. 'Jullie willen zeker niks verkopen?' mompelt ze. Dan herpakt ze zich. 'Heb ik jou hier eerder gezien?' vraagt ze de jongeman en ze probeert er vriendelijk bij te glimlachen.

Er verschijnt een lach om zijn mond en hij kijkt haar aandachtig aan, maar voor hij kan antwoorden klinkt weer die schelle stem: 'Als je wat wilt kopen, dan doe je dat, anders kras je maar op. Je houdt hem alleen maar van het werk.' Met fonkelende ogen kijkt de vrouw haar aan. Ze lijkt te jong om zijn moeder te zijn, misschien is ze zijn zus. 'Ik ken jouw soort,' gaat ze verder. 'Geen geld en toch bij dure waren loeren.' Ze gaat voor de jongeman staan, haar handen in haar zij. 'En hij is al bezet, begrepen?'

De jongen kijkt haar verwonderd aan en ze voelt de hitte langs haar hals naar haar wangen stijgen. Ze druipt beschaamd af. Alsof ze binnen een paar uur iemand zou kunnen vinden die met haar wil trouwen. Ze wordt miselijk.

In het Amsterdam van de 17^e eeuw strijdt een jonge vrouw voor haar eigen rechten

Amsterdam, 1695. Eefje is bijna klaar met haar opleiding tot vroedvrouw. Trouw bezoekt ze de lessen van de beroemde vroedmeester Frederik Ruysch in de Waag op de Nieuwmarkt. Maar om examen te kunnen doen moet je als vrouw getrouwd of weduwe zijn, en dat is Eefje allebei niet. Als ze vanwege geldproblemen ook nog in een hoerhuis belandt, lijkt een carrière verder weg dan ooit.

In het hoerhuis maakt ze kennis met Bebe, een voormalig tot slaaf gemaakte vrouw, die ongekend veel weet van bevallingen en het gebruik van kruiden. Eefje gaat bij haar in de leer, en zo ontstaat er een hechte vriendschap. Ondertussen moet Eefje haar weg vinden tussen haar klanten, liefde en haar wens om alsnog examen te doen.

Jeanine de Vries (1979) woont en werkt in Friesland. Haar vorige roman *Het rupsenhuis* (2022) werd goed ontvangen. *De vroedvrouw van de Groenburgwal* is gebaseerd op gedegen historisch onderzoek.

NUR 301

9 17 89 02 31 96 25 951